

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงความหมายของเด็กและเยาวชนโดยทั่วไป และความหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่เป็นการทำไป แนวคิดการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด แนวคิดการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ และแนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทย ดังนี้

2.1 ความหมายของเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันมีการกำหนดความหมายของเด็กและเยาวชนไว้แตกต่างกัน โดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดต่างกัน ดังนี้¹

1) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมาย ของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ดังนี้²

- เด็ก หมายถึง คนที่มีอายุยังน้อย ยังเล็ก
- เด็กชาย คือ คำนำเรียกเด็กผู้ชายที่มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์
- เด็กหญิง คือ คำนำเรียกเด็กผู้หญิงที่มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์
- เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

2) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้คำนิยามของคำว่าเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้³

- เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์
- เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

¹ ดวงมล สังกุลณีย์. (2552). *อ้อมนทศน์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 42.

² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 4.

3) ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2551) มาตรา 73, 74, 75 และ มาตรา 76 ได้แบ่งเกณฑ์อายุในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนไว้ เป็น 4 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 เด็กอายุยังไม่เกิน 10 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

ช่วงที่ 2 เด็กอายุกว่า 10 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดา มารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองระวางเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งหมื่นบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลนั้น ไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมความประพฤติเด็กนั้น

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรม และสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้น เพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใด ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เอง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนหรือเจ้าพนักงาน ว่าพฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้

ช่วงที่ 3 ผู้ใดอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตาม มาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับ ความผิดลงกึ่งหนึ่ง

ช่วงที่ 4 อายุตั้งแต่ 18 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตาม มาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับ ความผิดลงกึ่งหนึ่ง

4) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงการ “บรรลุนิติภาวะ” ไว้ ดังนี้

- มาตรา 19 “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์”

- มาตรา 20 “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้น ได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448”

- มาตรา 1448 “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรส ก่อนนั้นได้”

- มาตรา 1503 “เหตุที่จะขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรส เพราะเหตุว่าเป็นโมฆะมีเฉพาะในกรณีที่คู่สมรสทำการฝ่าฝืน มาตรา 1448 มาตรา 1505 มาตรา 1506 มาตรา 1507 และมาตรา 1509”

5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521

- เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งมีความหมายครอบคลุมความหมายของ “เด็ก” ซึ่งมีอายุไม่เกิน 18 ปีด้วย

6) ความหมายในระดับสากล โดยสหประชาชาติ⁴

- เด็ก หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก)

- เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี หรือเป็นช่วงวัยหนุ่มสาว

สรุป เนื่องจากยังมีความสับสนในการให้นิยามศัพท์คำว่าเด็กและเยาวชนจากการกำหนดอายุขั้นต่ำ-ขั้นสูง ของเด็กและเยาวชนไว้แตกต่างกัน รวมทั้งยังมีเรื่องของการบรรลุนิติภาวะ ที่จะทำให้ออกจากสภาพผู้เยาว์ ซึ่งเป็นเรื่องของทางแพ่ง สำหรับในทางอาญานั้น คำว่า เด็ก และเยาวชน อายุจึงเป็นตัวกำหนด การแบ่งแยกเกณฑ์ในความรับผิดชอบในทางอาญา

2.1.1 ความหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมาจากภาษาอังกฤษว่า Juvenile Delinquency ซึ่งมีกรแปลเป็นภาษาไทยที่แตกต่างกัน ในอดีตนั้นใช้คำว่า ยูวอาชญากร หรืออาชญากรเด็ก แต่คำนี้มีความรุนแรงเกินไป ปัจจุบันจึงใช้คำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” หรือบางคนใช้คำว่า “เด็กเกเร” และได้มีบุคคลให้ความหมายต่างๆ ดังนี้⁵

Krisberg & Austin กล่าวว่า ส่วนใหญ่แล้วพฤติกรรมใดที่ถูกมองว่า ไม่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน ค่านิยมของสังคม จะถือว่าเป็นการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

Robinson ได้กล่าวว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจัดเป็นประเภทหนึ่งของอาชญากรรม ซึ่งแสดงถึงการคุกคามขั้นต้นต่อระเบียบทางสังคมและกระตุ้นความสนใจต่อสาธารณชน ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้น เชื่อว่าผู้กระทำผิด (Delinquency) ในวันนี้จะกลายเป็นอาชญากร (Criminal) ในอนาคต

Power and Witmer ได้ระบุถึงเกณฑ์ 3 ประการ ในการพิจารณาความหมายของเด็กและเยาวชนกระทำผิด ดังนี้

- (1) ความหนักเบาของความผิด หรือความร้ายแรงของการกระทำ
- (2) ความถี่ของการกระทำ หรือกระทำบ่อยครั้งแค่ไหน
- (3) ความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำผิดที่มีต่อสังคมหรือผู้มีอำนาจในสังคม

จากเกณฑ์ทั้งสามประการนี้ นำมาสู่การแบ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ เด็กที่เกเรที่สุด เกเรธรรมดา เกเรเป็นบางครั้ง ไม่ค่อยเกเรและเกเรน้อยที่สุด

⁴ ดวงกมล สังกุลณีย์. อ้างแล้ว. หน้า 41.

⁵ ดวงกมล สังกุลณีย์. อ้างแล้ว. หน้า 42-43.

แม้ในกฎหมายไทย จะมีได้นิยามศัพท์ที่ว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” หมายความว่าอย่างไร แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 10 บัญญัติว่า

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษา หรือมีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้

- (1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- (2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง
- (3) คดีครอบครัว
- (4) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
- (5) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

จากมาตราดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หมายถึง การกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา และการกระทำความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษา หรือมีคำสั่ง

นอกจากนี้ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดนิยามคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ว่า

- เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

- เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

ดังนั้น เกณฑ์ที่ใช้แยกเด็กหรือเยาวชน ก็คืออายุของบุคคลนั้น โดยจะพิจารณาว่าในวันที่กระทำความผิดได้เกิดเป็นวันแรกนั้น ผู้กระทำความผิดทำอะไร หากผู้กระทำความผิดอยู่ในช่วงตั้งแต่ 10 ปีเต็ม แต่ยังไม่ถึง 15 ปี ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็ก แต่หากบุคคลนั้นมีอายุตั้งแต่ 15 ปี แต่ยังไม่เกิน 18 ปี ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเยาวชน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะบรรลุนิติภาวะโดยสมรสก่อนอายุ 18 ปี (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20) หรือไม่ก็ตาม

2.1.2 การจัดแบ่งประเภทและฐานความผิดของเด็กและเยาวชน

เมื่อพิจารณาถึงการจัดแบ่งประเภทและฐานความผิดของเด็กและเยาวชนจะพบว่ามีการจัดประเภทลักษณะการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้⁶

1) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ได้แก่ ลักทรัพย์ พยายามลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ พยายามชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ พยายามปล้นทรัพย์ กรร โขกทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ รับของโจร

⁶ ดวงกมล สังกุลณีชัย. อ้างแล้ว. หน้า 43.

2) ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา พยายามฆ่าผู้อื่น ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหาย ชุลมุนต่อสู้เป็นเหตุให้ผู้อื่นตาย ทำร้ายร่างกาย พยายามทำร้ายร่างกาย มั่วสุมตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นบาดเจ็บ ชุลมุนต่อสู้เป็นเหตุให้ผู้อื่นบาดเจ็บ เป็นต้น

3) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ได้แก่ กระทำอนาจาร ข่มขืน กระทำชำเรา พราศผู้เยาว์ โทรมหญิง พยายามทำความผิดเกี่ยวกับเพศ

4) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ เสพยาเสพติด มียาเสพติดไว้ในครอบครอง ค้ายาเสพติด เป็นต้น

5) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประเทศ เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง ได้แก่ ช่องโจร วางเพลิง ทำให้เกิดเพลิงไหม้ หมิ่นประมาท ความผิดต่อเจ้าพนักงาน ฟ้องเท็จ เบิกความเท็จ อาวุธปืนกระสุนปืน วัตถุระเบิด การพนัน กักขังหน่วงเหนี่ยว ขับรถประมาท ขับรถโดยไม่ได้รับอนุญาต หลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น

ความหมายของอาชญากรรมพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า อาชญากรรมไว้ดังนี้

อาชญากรรม หมายถึง การกระทำผิดทางอาญา, ความผิดทางอาญา (Crime) ส่วนคำว่าอาชญา เป็นคำนาม หมายถึง โทษ มักใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย เช่นพระราชอาชญา, โทษหลวงหรือโทษที่กระทำผิดต่อประเทศชาติหรือสังคม เช่น คดีอาญา, ความอาชญา ฯลฯ

โดยเมื่อพิจารณาถึงประเภทความผิดและฐานความผิดของเด็กและเยาวชนมีลักษณะค่อนข้างกว้าง เนื่องจากสามารถให้คำจำกัดความได้ทั้งในการกระทำที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม รวมถึงการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งมีความหมายรวมอยู่ในคำว่าอาชญากรรม กล่าวคือเด็กสามารถทำความผิดเหมือนกับการทำความผิดของผู้ใหญ่ แต่เราจะไม่เรียกการทำความผิดของเด็กว่า “อาชญากรรม” หรือเรียกเด็กที่ทำความผิดว่า “อาชญากร” ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเป็นผู้อ่อนเยาว์ ปราศจากความรู้สึกรับผิดชอบหรือขาดความรู้สึกลำบากแก่ผู้ใหญ่ การทำความผิดของเด็กจึงต่างกับผู้ใหญ่ที่มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ในด้านเจตนาและการตกลงใจที่จะทำความผิด การทำความผิดของเด็กจึงได้รับการพิจารณาและโทษต่างจากการกระทำของผู้ใหญ่ โดยมุ่งเน้นให้การช่วยเหลือแก้ไขพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ เป็นอนาคตของชาติ หากเด็กและเยาวชนประพฤติตนเป็นคนดีก็จะเป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต หากเด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทาง

ที่ไม่ดี ก็จะนำไปสู่การกระทำผิดและประกอบอาชญากรรม กลายเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมเป็น ภัยแก่สังคมและประเทศชาติ⁷

ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกสังคม อาชญากรรมจำนวนมากที่ เป็นผลมาจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนมีจำนวนมาก ประมาณ ครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ปัญหาดังกล่าวจึงมีความสำคัญมากที่ต้องการแก้ไขโดยเร่งด่วน เพราะหากปล่อยไว้ก็จะกลายเป็น “ไม้แก็” คัดยาก การกระทำผิดก็จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยตาม อายุและประสบการณ์ ในที่สุดก็จะกลายเป็นอาชญากรในอนาคตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน จึงต้องการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีต่อไป กฎหมายจึงให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ มีวิธี ผ่อนผันบรรเทาโทษให้โอกาสกลับตัว โดยไม่ถือว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็น อาชญากรรม แต่ให้เรียกว่า “การกระทำผิดของเด็ก” และไมถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็น อาชญากร หรือ ยูวอาชญากร แต่ให้เรียกว่า “เด็กกระทำผิด” มาตรการที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิด ก็ใช้วิธีการแก้ไขแทนการลงโทษ หลักการที่ใช้ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนี้ เป็นที่ยอมรับและใช้กันทั่วทุกประเทศโดยสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 ข้อ 2 ความว่า

“เด็กมีความสำคัญมาก จึงควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเด็กกระทำผิด จึง ไม่ควรถูกลงโทษแบบเดียวกันกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะเด็กกระทำความผิดด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเป็นเพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ บีบบังคับ เช่น ความยากจนทำให้เด็กต้องลักขโมย คบเพื่อนถูกหลอก ถูกชักชวน ให้เสพยาเสพติดจนถูกจับในที่สุด เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปในปัจจุบันแล้วว่า ความผิดที่เด็กทำนั้นแตกต่างกับความผิดที่ผู้ใหญ่ทำทั้งในแง่เจตนาและ การกระทำ”

ในทางอาญาวิทยา ถือว่าเด็กที่กระทำผิดมักเข้าใจว่า การกระทำนั้นเป็นที่ยอมรับ แม้ว่า การกระทำนั้นจะไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง เหตุนี้เองเด็กที่กระทำความผิดจึงมิใช่แต่เพียงบุคคลที่ไม่รู้ กฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่ไม่มีสำนึกในการกระทำด้วย ทั้งนี้เพราะสภาพวุฒิภาวะของ เด็กนั้นอ่อนทั้งในด้านความนึกคิด และความยับยั้งชั่งใจในการกระทำและไม่ชัดเจนในการ ดำรงชีวิต กล่าวคือ เด็กจะไม่มีควมรับผิดชอบในการกระทำใดๆ ของตน เช่น ถ้าเด็กยกพวกตีกัน ทะเลาะวิวาทกันในที่สาธารณะ เช่น ปาระเบิดใส่กันในท้องถนน หรือตีแทงกันบนรถเมย์ ฯลฯ เด็ก

⁷ ศิริรัช จันทรสว่าง. (2544). การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 8-10.

ก็มักจะเห็นว่า การกระทำของพวกตนเป็นการกระทำโดยสมัครใจของทั้งสองฝ่ายไม่เกี่ยวกับคนอื่น (ทำไมตำรวจต้องมาจับกุม) เพราะเด็กไม่เข้าใจไม่สนใจว่า การยกพวกตีกันนั้นเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม เป็นต้น

ในทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาถือว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเพราะหลงผิดไปโดยไม่รู้เท่าถึงการณ์ หรือด้วยความเบาปัญญาและความอ่อนแอทางจิตใจ ซึ่งอาจกล่อมเกล่าให้กลับตัวเป็นคนดีได้ จึงไม่ควรใช้วิธีปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงอาชญากร เพราะถ้าทำเช่นนั้น ก็เท่ากับผลักดันให้เขาถลาล้าถลักลงไปสู่ทางชั่วร้าย จนไม่อาจกลับตัวได้ เมื่อเติบโตขึ้นก็กลายเป็นอาชญากรที่มีสันดานชั่วร้ายไปจริงๆ

จากแนวความคิดดังกล่าว นานาอารยประเทศจึงใช้วิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมุ่งไปในทางให้การสงเคราะห์อบรมแก้ไขแทนการลงโทษทางอาญา ได้มีการจัดตั้งศาลให้พิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดแยกออกจากศาลธรรมดาบางประเทศเรียกว่า ศาลคดีเด็กและเยาวชน บางประเทศเรียกว่า ศาลครอบครัว หรือบางประเทศเรียกว่า ศาลเยาวชนและครอบครัว สำหรับประเทศไทยเดิมเรียกศาลคดีเด็กและเยาวชน ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 203 วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 ได้มีการยกเลิกศาลคดีเด็กและเยาวชน และจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทน และปัจจุบันได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าว และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ขึ้นเพื่อที่จะแก้ปัญหาคำกล่าวหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และเป็นไปตามเจตนารมณ์การจัดตั้งศาลเพื่อพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยมุ่งหวังที่จะให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู ควบคุมและกวดขันทางวินัยเท่าที่จำเป็น ตามควรแก่กรณีโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมๆ กันไปกับการคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคม

2.3 แนวคิด ทฤษฎีในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ในสังคมยุคแรกๆ ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิด และการลงโทษเด็กมากนัก ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเพราะเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้การควบคุมและรับผิดชอบของบิดามารดาโดยตรง ในสังคมยุคโบราณนี้ผู้ชดช้อนต่อบิดาแม้ว่าจะเป็นบุตรชายที่โตเป็นหนุ่มแล้วก็ตามจะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถให้อภัยได้ การลงโทษถือว่ามีศักดิ์และรุนแรง (Code of Hammurabi)

ข้อ 195 บัญญัติว่า “ถ้าบุตรทำร้ายบิดาให้ตัดมือเสียทั้งสองข้าง”⁸ แต่ไม่ได้ระบุว่าเด็กจะถูกลงโทษ โดยบุคคลใด หรือโดยกฎหมายของผู้ใหญ่

ในสมัยสุเมเรียนมีการใช้การลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายเด็ก (Corporal Punishment) อย่างเข้มงวด เพื่อให้เด็กรับผิดชอบต่อหน้าที่ และป้องกันไม่ให้เด็กไปเตร็ดเตร่ตามสถานที่สาธารณะหรือทำตัวเกียจคร้าน⁹

กฎหมาย (Talmud) ซึ่งเป็นกฎหมายของยิวได้บัญญัติถึงวิธีพิจารณาคดีเด็ก เช่น บิดามารดาจะต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองในกรณีที่เด็กกระทำผิด และเด็กจะถูกตักเตือน หรือเขียนโดยผู้พิพากษาท้องถิ่น ต่อมากฎหมายจึงบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานประกอบด้วย ในสมัยต่อมากฎหมายของผู้สอนศาสนายิวเรียกว่า Rabbinic Law ได้จัดหมวดหมู่กฎหมายอย่างเป็นระบบขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของเด็กได้จำแนกออกเป็นสามประเภท คือ เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี, เด็กอายุ 7 ปี ถึง 12 ปี, เด็กวัยรุ่น อายุ 13 ปี ถึง 20 ปี ซึ่งการกำหนดโทษของเด็กได้เพิ่มขึ้นตามอายุ และความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด¹⁰

ในสมัยโรมัน มีการให้การคุ้มครองอย่างเด็ดขาดสำหรับเด็กทารกซึ่งพูดไม่ได้ ส่วนเด็กที่อายุไม่เกิน 7 ปี จะได้รับการสันนิษฐานว่า ไม่สามารถกระทำความผิดได้จึงไม่ต้องรับผิด ส่วนเด็กอายุ 7 ปี ขึ้นไปยังอยู่ในข่ายที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีเมตตาจนกระทั่งถึงวัยหนุ่ม นอกจากนี้ยังมีสถาบันสำหรับควบคุมเด็กเร่ร่อนพเนจรขึ้นเป็นครั้งแรกด้วยเรียกว่า Hospice of San Michele เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กที่คือร้านเกียจคร้าน ซึ่งสถานที่ควบคุมนี้ถูกสร้างขึ้นในวัด และบริหารงานโดยพระ โดยรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีอาญารวมทั้งเด็กที่คือร้านยากแก่การศึกษาอบรม หรือที่บิดามารดาปกครองไม่ได้ ผู้กระทำความผิดจะต้องร่วมกันทำงาน โดยถูกล่ามโซ่และอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดไว้ในห้องโถงใหญ่ทุกคน ต้องอยู่ในอาการเสีบบสงบ ในเวลากลางคืนจะถูกควบคุมไว้ในห้องของตนเพื่อพักผ่อน และฝึกหัดจิตใจ เด็กที่คือร้านจะถูกขังแยกไว้ต่างหากจากเด็กที่กระทำความผิด¹¹

⁸ ลัดดะนา อินทพล. (2553). การหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย-ลาว. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9. อ้างถึงใน Robert W .Drowns and Karen M. (2000). *Juvenile Justice*. USA: Wadsworth, p.4.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁰ ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2526). กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและกฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก. *วารสารบทบัณฑิตย์*. หน้า 14

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

ต่อมาในยุคกลางประเทศอังกฤษยุคแรกการดูแลเด็กเป็นอำนาจของโบสถ์แห่งกรุงโรม กฎของโบสถ์กำหนดไว้ว่า เด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี ถือว่ายังไม่อยู่ในช่วงที่จะเข้าใจเหตุผล ดังนั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบบาป กฎหมายอังกฤษก็ได้รับเอาความคิดนี้มาเช่นกัน เด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี จึงได้รับการพิจารณาทางกฎหมายว่าไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิด เด็กอายุ 7 ปี ถึง 14 ปี จะได้รับการสันนิษฐานว่าไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิด แต่หากมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้เป็นประการอื่น เด็กก็สามารถถูกพิจารณาว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้¹²

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กมีรากฐานมาจากแนวความคิดของชาติตะวันตก ซึ่งปรัชญาของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้นแตกต่างจากผู้ใหญ่ กล่าวคือ ผู้ใหญ่เน้นการลงโทษ (Punishment) ส่วนเด็กและเยาวชนเน้นการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)¹³ การให้ความคุ้มครอง การช่วยเหลือ ตลอดจนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนนั้นเกิดจากอิทธิพลของหลัก *Parens Patriae* (รัฐเป็นบิดาของเด็ก) ซึ่งถือว่ารรัฐมิได้มีเฉพาะสิทธิเหนือเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกทอดทิ้ง เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดหรือ เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสต่างๆ โดยหลักที่สำคัญของ *Parens Patriae* คือ การสันนิษฐานว่าเด็กคือ ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และในกรณีที่เด็กไม่ได้รับการดูแลจากผู้ปกครอง เด็กจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ¹⁴ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อรูปแบบของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน

หัวข้อนี้จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางอาญาวิทยาที่เป็นรากฐานของแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิด คือ

2.3.1 แนวคิดสำนักสำนักคลาสสิก (Classical School)

สำนักคลาสสิก (Classical School)¹⁵ เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เพื่อต่อต้านความไม่แน่นอนของกฎหมาย และความไม่แน่นอนของการลงโทษ สำนักนี้มี เซซาเร เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ชาวอิตาลี และเจเรมี เบนแทม (Jereme) ชาวอังกฤษเป็นผู้นำ ตามทฤษฎีของสำนักนี้มองว่ามนุษย์ทุกคนมีความคิด มีเหตุ มีผลจึงมีความคิดอิสระ หรือเจตจำนงเสรี (Free will) ในการตัดสินใจ

¹² ประธาน วัฒนาวณิชย์. (2526). อ้างแล้ว. หน้า 15.

¹³ เศษ สัจจวรรณ. (2545). *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 117.

¹⁴ ลัดตะนา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 11.

¹⁵ สกฤตสุข หอพิบูลย์สุข. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanrights.ago.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=9730&Itemid=169. [2555, กุมภาพันธ์ 12].

เลือกประกอบอาชญากรรมโดยปราศจากการบังคับจากสิ่งใดๆ ทั้งจากภายนอกและภายใน การที่บุคคลได้ตัดสินใจกระทำความผิดขึ้น บุคคลนั้นได้คำนวณ วิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียจากการกระทำนั้น ตามการชั่งน้ำหนักระหว่างความพึงพอใจและความเจ็บปวด (Pleasure and Pain) และเห็นว่าผลได้มากกว่าผลเสียจึงตัดสินใจกระทำ แต่หากเห็นว่าผลเสียมากกว่าผลได้ก็จะยับยั้งไม่กระทำ ตามแนวทฤษฎีของสำนักนี้เห็นว่า ในการป้องกันอาชญากรรมจะต้องทำให้เห็นว่าผลเสียของอาชญากรรมมีมากกว่าผลได้ ที่จะได้รับจากการประกอบอาชญากรรม

สำนักคลาสสิก (Classical School) เสนอให้ใช้วิธีการลงโทษเป็นเครื่องมือในการข่มขู่ยับยั้ง และป้องกันอาชญากรรม โดยเห็นว่ากฎหมายจะต้องให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการกระทำผิด และการบังคับใช้กฎหมายจะต้องรวดเร็วและแน่นอน นอกจากนี้จะต้องสามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้ทุกครั้ง โอกาสที่ผู้กระทำผิดจะรอดพ้นจากการลงโทษมีน้อย

2.3.2 แนวคิดสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School)

สำนักปฏิฐานนิยม (Positive School)¹⁶ เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 19 หลังสำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical School) มีซีซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) ราฟเฟอเล การ์โฟาโร (Raffaele Garofalo) และเอินริโก เฟอร์รี (Enrico Ferri) ซึ่งล้วนเป็นนักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีเป็นผู้นำ ตามแนวทฤษฎีของสำนักนี้ได้เสนอการใช้หลักวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์หาสาเหตุการกระทำผิด และการบังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุและพื้นเพเดิมของผู้กระทำผิด เช่น อายุ อาชีพ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ทฤษฎีของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ถือว่า การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นเนื่องจากมีสิ่งอื่นมาชักจูงหรือบงการ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม มนุษย์จึงไม่ควรรับผิดชอบในการกระทำของคนทั้งหมดเสียทีเดียว สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนให้มนุษย์กระทำผิดควรเข้ามามีส่วนรับผิดชอบแก้ไขด้วย สำนักนี้มีแนวคิดมุ่งศึกษาถึงปัญหาของแต่ละคนและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูสิ่งที่ผิดปกติให้กลับเป็นปกติ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ไม่ได้มุ่งลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง ตามแนวคิดคลาสสิก (Classical School) ในศตวรรษที่ 18

ตามความคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ถือว่า กฎหมายและรัฐเป็นสิ่งที่สมบูรณ์อยู่แล้ว สิ่งผิดปกติดูอยู่ที่ตัวผู้กระทำผิดกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาว่าอะไรเป็น

¹⁶ สกฤตย หอพิบูลย์สุข. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanrights.ago.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=9730&Itemid=169. [2555, กุมภาพันธ์ 12].

สาเหตุให้เกิดการกระทำผิดกฎหมาย โดยศึกษาเป็นรายบุคคลเพื่อหาทางป้องกันแก้ไขผู้กระทำผิด ให้กลับสู่สังคมหรือปฏิบัติตามกฎหมายได้ ไม่กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

2.3.3 ทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory)

ทฤษฎีตราบาปเสนอว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) ไม่สามารถ แก้ปัญหาอาชญากรรมได้ แต่เป็นต้นเหตุของอาชญากรรม (Criminogenic) เพราะกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) คือเครื่องมือ อย่างดีในการแบ่งแยกคนดีกับคนเลวออกจาก กัน บุคคลที่ถูกจับ (Arrest) ถูกดำเนินคดี (Trial) และถูกพิพากษา (Conviction) จะถูกตราหน้าว่า เป็นคนเลวของสังคม สังคม (Social Reaction) จึงปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวไม่ดี เพราะเชื่อว่า บุคคล นั้นจะต้องสร้างปัญหาให้แก่สังคมในอีกอย่างแน่นอน เพื่อน ญาติมิตร จึงไม่อยากคบหาสมาคมด้วย งานก็หาได้ยากเพราะไม่มีบุคคลใดอยากรับเข้าทำงาน ผลคือ บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienate) และถูกกีดกันออกจากสังคม (Exclusion from Society) ในที่สุดบุคคลนั้นจะยอมรับว่า ตนเอง (Identity) เป็นคนชั่วคนเลวตามที่สังคมตราหน้า และกระทำความผิดเพื่อแก้แค้นสังคม ด้วย เหตุนี้ ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้ผันคดี (Diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อลดตราบาป ที่เกิดขึ้นรวมทั้งช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย¹⁷

2.3.4 กฎการเลียนแบบ (Law of Imitation)

กฎการเลียนแบบ¹⁸ คือ เลียนแบบพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคม โดยเกิดจากการพบ เห็นแล้วเรียนรู้ กฎนี้ตั้งขึ้นโดย การ์เบรียล ทาร์ด (Gabriel Tard) นักอาชญาวิทยาผู้บุกเบิกแนวคิด การเรียนรู้ทางสังคม โดยตั้งกฎนี้ในราวปี ค.ศ. 1912 เพื่ออธิบายอาชญากรก่ออาชญากรรมได้เพราะ เคยรู้เคยเห็นการกระทำที่เป็นอาชญากรรมมาก่อน แล้วเกิดการเลียนแบบ พฤติกรรมการเลียนแบบนี้ มักกระจายจากชนชั้นสูงในสังคมไปสู่ชนชั้นต่ำ โดยการกระจายการเลียนแบบนี้เกิดจากการติดต่อ สัมพันธ์ หรือพบเห็นและเรียนรู้กฎการเลียนแบบนี้มีข้อเสนอที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่เป็น วิทยาศาสตร์อยู่ 3 ประการ คือ

1) การเลียนแบบผู้อื่นสัมพันธ์กับสัดส่วนของความใกล้ชิดและความถี่ในการติดต่อซึ่ง กันและกัน ทำให้เชื่อว่าการเลียนแบบน่าจะเกิดขึ้นมากในเมืองใหญ่หรือ ในชุมชนขนาดใหญ่ที่มี ผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

¹⁷ ศกฤษ ขอบพิบูลย์สุข. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanrights.go.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=9730&Itemid=169 . [2555, กุมภาพันธ์ 12.].

¹⁸ ประเทือง ธนิยผล. (2538). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. หน้า 112.

2) อาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีแนวโน้มที่จะแพร่จากสิ่งที่มีมากกว่าสู่สิ่งที่มีน้อยกว่า คือจากมหาชนสู่ชาวบ้านหรือเมืองใหญ่สู่ชนบท

3) เมื่อมีสองสิ่งที่ไม่เหมือนกันและได้มีโอกาสติดต่อกันและกัน สิ่งหนึ่งอาจเข้าแทนที่อีกสิ่งหนึ่ง เช่น การยิงเพื่อฆ่าคนอาจถูกนำมาใช้แทนการแทง เพราะการยิงสามารถทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า และไม่ต้องลงทุนหรือใช้ความพยายามในการฆ่ามากนัก

กฎนี้นำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลว่า สังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมเมืองทำให้คนมีโอกาสเรียนรู้ได้มากขึ้นและเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมมากขึ้นจากกฎการเลียนแบบนี้ หากพิจารณาถึงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแล้วต้องเข้ามาสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะในชั้นที่ถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจหรือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะเห็นได้ว่าการที่เด็กและเยาวชนมารวมกันอยู่ครวละมาครว และอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน อาจทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีโอกาสเรียนรู้ เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้โดยง่าย โดยเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในลักษณะไม่รุนแรง หรือต้องเข้ามารับรู้ขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมอาจทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกระทำผิดลักษณะรุนแรงขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น สมควรที่จะเบี่ยงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในลักษณะไม่รุนแรงออกจากกระบวนการยุติธรรม

2.4 แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

2.4.1 แนวคิดในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน¹⁹ (Rehabilitation)

ทฤษฎีในการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นหนึ่งในทฤษฎีของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดบางครั้งเรียกว่า (Treatment) หมายถึงการการแก้ไขฟื้นฟูและการบำบัด รักษาทั้งร่างกายและจิตใจ หรือรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายเมื่อพ้นโทษ หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม²⁰

สำหรับเด็กกระทำผิด ในการจัดการแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดของเด็ก ซึ่งโดยปกติบิดามารดาซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลเด็กจะเข้าจัดการแก้ไขปัญหายอยู่แล้ว โดยรัฐมีส่วนที่จะให้การรับรองและความคุ้มครองความเป็นอิสระของสถาบันครอบครัวเพื่อที่จะให้สิทธิแก่บิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรไปตามวิถีทางที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ถึงแม้ว่าเด็กกระทำผิดจะอยู่ในครอบครัวและอยู่ในความดูแลของบิดามารดา เด็กก็ยังมีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลซึ่งพึงได้รับ

¹⁹ ลัดตะนา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 28-30.

²⁰ ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2541). การปฏิรูประบบการลงโทษแนวทางสหวิทยาการ โดยเน้นทางอาชญาวิทยา. วารสารบทบัญญัติ. หน้า 17

การเคารพในลักษณะที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ บิดามารดาจึงมีสิทธิเพียงเป็นเจ้าของเด็กในฐานะผู้กำเนิดเด็ก ครอบงำที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี ไม่เป็นที่เสื่อมเสีย สวัสดิภาพทุกประการ และไม่ขัดขวางต่อการพัฒนาของเด็ก หากเมื่อใดบิดามารดาบกพร่องหรือมีเหตุที่จะกระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐต้องเข้าเป็นรัฐช่วยเหลือแก้ไข โดยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งการที่รัฐเข้าไปใช้อำนาจในการคุ้มครองดูแลและปกป้องสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในสังคมของวันนี้ มีแนวคิดทางกฎหมายที่เป็นหลักในการให้อำนาจรัฐในการแทรกแซงครอบครัว นั่นคือ แนวความคิด *Parens Patriae*

แนวความคิด *Parens Patriae* เกิดในสมัยกลางศตวรรษที่ 12 ที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่า กษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (The king as "father of the country) หรือรัฐเป็นบิดาของเด็ก มีศาล *Chancery* ซึ่งพระมหากษัตริย์ของอังกฤษ ได้จัดตั้งขึ้น และให้อำนาจในการคุ้มครองเด็กทั้งหมดในราชอาณาจักร ดังนั้น กษัตริย์หรือรัฐต้องรับผิดชอบในการดูแลเด็กทุกคน รวมถึงเด็กที่กระทำ ความผิดด้วย ซึ่งอำนาจดังกล่าวได้ถูกจำกัดเฉพาะในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กในปัจจุบันหรืออนาคตที่ถูกคุกคามความปลอดภัย ซึ่งเหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ เนื่องจากผู้ปกครอง รัฐต้องช่วยเหลือพลเมือง ซึ่งไม่สามารถที่จะดูแลรักษาตนเอง เนื่องจากอายุหรือความสามารถด้าน จิตใจ ในปัจจุบันความมุ่งหมายของแนวความคิด *Parens Patriae* ก็เป็นเช่นเดียวกันกับในอดีต คือ ถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติที่จะปกป้องคุ้มครองผู้เยาว์ให้พ้น จากภัยอันตราย หรือความเสียหายอื่นๆ และจะช่วยเหลือให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีมีความ รับผิดชอบ ดังนั้น หน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติ เป็นการแสดงความคิด ที่ว่า รัฐสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว เมื่อบิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบที่ มีต่อเด็กและสังคมบกพร่อง หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงเพื่อ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามแนวคิด *Parens Patriae* นี้ จะต้องมีข้อสมมติฐานที่ว่า เด็กขาดความสามารถ ทางด้านร่างกาย จิตใจ และไม่สามารถควบคุมสติและตรึกตรองโดยรอบคอบ เช่นผู้ใหญ่ และรัฐจะ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก และก่อนที่รัฐจะเข้ามาใช้อำนาจแทรกแซง รัฐต้องแสดง ให้ปรากฏว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้นไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถหรือบกพร่องใน หน้าที่การดูแลเอาใจใส่เด็ก

แนวความคิด *Parens Patriae* นี้ จึงเป็นต้นกำเนิดของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน โดยทำให้เกิดแนวความคิดในการแยกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจาก ผู้ใหญ่ที่กระทำผิด และการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรกในรัฐ Illinois ประเทศ สหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลจะทำหน้าที่โดยยึดแนวความคิด *Parens Patriae* โดยจะพิจารณาคดีเด็กและ เยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคล (*Individualized*) ตรวจวินิจฉัยและบำบัด (*Diagnosed and Treated*)

แนะแนวและให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่มีปัญหา วางข้อกำหนดในคำพิพากษาที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน (The best interest of the child) ทำให้เกิดการพัฒนากิจการคุ้มครองและสถานคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้เข้าสู่แนวทางของงานสังคมสงเคราะห์ และการดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัวด้วยหลักวิชาและวิชาชีพในการบริหารสังคม (Professional Service) ที่มีใช้เป็นเพียงการกุศลสงเคราะห์เท่านั้น นอกจากนี้การให้บริการยังรวมถึงโครงการสงเคราะห์หลังปล่อย (Aftercare program) ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากสถานคุ้มครองหรือสถานแรกรับ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจทำให้เด็กได้รับความทรมาณจากการปกป้องดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ควบคุมตัว เช่น บ้านอุปถัมภ์ ศูนย์ควบคุมและสถานคุ้มครองแบบปิด สถานบำบัดทางจิต เป็นต้น²¹

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า แนวความคิดนี้มุ่งให้รัฐเข้ามาควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความคิดต่างจากผู้ใหญ่ โดยมีสมมติฐานที่ว่า เด็กขาดความสามารถทางด้านร่างกาย จิตใจ และไม่สามารถควบคุมสติและตรึกรองโดยรอบคอบเช่นผู้ใหญ่ และรัฐจะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก จากแนวความคิดนี้นำไปสู่การจัดตั้งศาลเยาวชนแห่งแรกขึ้น มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือ และแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความคิดมากกว่าที่จะลงโทษ โดยใช้มาตรการที่หลากหลายในการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เด็กเหล่านั้นกลับคืนสู่สังคมได้และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการนำแนวความคิดการหันเหหรือเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติมาใช้ เพื่อแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหายและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

2.4.2 แนวคิดการเบี่ยงเบนคดี

การหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี²² (Diversion) เป็นแนวคิดในการแบ่งเบาภาระคดีที่มีอยู่จำนวนมาก โดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาช่วยในการเบี่ยงเบนคดี ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาช่วยในกระบวนการยุติธรรม โดยที่จะทำให้ผู้ที่กระทำผิดทางอาญานั้นได้ออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยที่นำบุคคลผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไข เยียวยา แทนการนำผู้กระทำความผิดนั้นไปดำเนินคดี ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้

²¹ ลัดตะนา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 28-30.

²² คาริน ดรุณกานต์. (3553). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ. หน้า 7.

ผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ และยังเป็น การช่วยลดภาระด้านทางคดี งบประมาณ กำลังคนและเวลาของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ความคิดที่สามารถใช้การเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิด ได้แก่ ความคิดที่ไม่ร้ายแรง หรือ ความคิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น การพนัน คดีจราจร เสพยาเสพติด เป็นต้น ทฤษฎี และนโยบายเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดำเนินมา นานแล้ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1690 ในระยะเริ่มแรกเป็นโครงการหรือโปรแกรมที่ใช้เป็นแนวทางแก้ไข ผู้กระทำความผิดอาญาก่อนที่จะนำไปดำเนินคดีอาญาตามปกติ อาจเป็นการบำบัดรักษา สาเหตุที่ กระทำความผิดเพราะเหตุใด พฤติกรรมก่อนการกระทำความผิดเป็นอย่างไร และจะต้องมีการ สืบเสาะก่อนจะมีการพิพากษา ซึ่งสามารถใช้วิธีการเบี่ยงเบนได้หลายระดับ ตั้งแต่พนักงาน สอบสวน ชั้นอัยการ และศาล จุดประสงค์ของการเบี่ยงเบนคดี คือ การที่ทำให้ผู้ที่กระทำผิดที่ไม่ ร้ายแรงไม่ต้องเข้าสู่สถานพินิจหรือเรือนจำ โดยใช้วิธีการฟื้นฟูเยียวยาแทนการลงโทษและคาดหวัง ให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตนและกลับตัวเป็นคนดี และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับ คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ประโยชน์ของการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการ ยุติธรรมในทางอาชญาวิทยาเห็นว่าเป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการช่วยลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาล ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทั้งยังเป็นการ คัดต่อตัวผู้กระทำผิด โดยที่จะได้รับการเยียวยาแก้ไข

2.4.3 แนวคิดการนำการเบี่ยงเบนคดีมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แนวคิดการหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ถูกนำมาใช้ในการดำเนินการกับเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ราชทัณฑ์ เป็นต้น โดยใช้มาตรการหันเหคดีที่เด็กกระทำความผิดออกจาก การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติ แล้ว ส่งตัวเด็กที่กระทำความผิดเข้าสู่โปรแกรมของชุมชนหรือองค์กรเอกชน ที่เป็นอิสระจากหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรม ซึ่งในการพิจารณานำไปปฏิบัตินั้นมีข้อพิจารณาอยู่หลายประการ ได้แก่ ความคิดส่วนใหญ่เป็นความคิดที่ไม่รุนแรงแต่ได้รับการตอบสนองที่รุนแรงเกินไป เด็กจะถูกตีตรา บาบเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ รอยมลทิน (Stigma) ที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กจะ ทำให้เกิดผลกระทบในทางลบแก่เด็ก อาจทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปในทางที่ เลวร้าย และกลายเป็นอาชญากร และอาจจำกัดการดำเนินชีวิตในสังคมของเด็ก และเพื่อเป็นการ ค้นหาทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดนอกเหนือจากวิธีการของกระบวนการยุติธรรม โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาเป็นมาตรการในการหันเหคดีสำหรับ เด็กและเยาวชนที่ กระทำความผิด เพื่อช่วยลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาลรวมถึงเป็นการใช้มาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และเยาวชน โดยการสร้างมาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวหรือหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่างๆ

เพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความคิดจะไม่ต้องถูกตีตราให้เกิดความอับอาย และเสียชื่อเสียง เนื่องจากกระบวนการนี้จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหากลุ่มการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่สาเหตุของปัญหา โดยการแก้ปัญหาคั้งแต่ครอบครัวของเด็ก โดยการให้ครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนนั้นมีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาจากการกระทำความคิดของเด็กและเยาวชน อีกทั้งการเยียวยาผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจ²³

2.5 วิวัฒนาการเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

จากหลักฐานที่ปรากฏตามหลักศิลาจารึกทำให้เราทราบได้ว่า ประวัติศาสตร์ทางด้านกฎหมายของประเทศไทยสามารถสืบค้นย้อนหลังไปจนถึงยุคสุโขทัย แต่กลับไม่มีหลักฐานที่ระบุถึงส่วนที่เกี่ยวกับความคิดของเด็กไว้แต่อย่างใด และเท่าที่หลักฐานที่ระบุถึงเด็กไว้โดยชัดเจนเริ่มปรากฏขึ้นในสมัยอยุธยา²⁴ ในหัวข้อนี้จะมุ่งศึกษา (1) แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนยุคเริ่มต้น (2) แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ยุคการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย (3) แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ยุคการใช้มาตรการพิเศษหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

2.5.1 ยุคเริ่มต้น

แนวคิดของไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กเท่าที่มีหลักฐานปรากฏเริ่มจากยุคกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสมัยกรุงศรีอยุธยาสามารถสืบหาร่องรอยพบใน “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ซึ่งเป็นกฎหมายในสมัยอยุธยาที่สืบฐานมาจาก “หลักพระมนู” (Code of Manu) ที่มีการรวบรวมแก้ไขใหม่ในรัชกาลที่ 1 ประมาณ พ.ศ. 2347 โดยใช้ชื่อว่า “กฎหมายตราสามดวง”²⁵ กฎหมายฉบับนี้แม้ว่าจะตราขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์แต่นักประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกประการ ซึ่งกฎหมายสมัยนี้ได้รวบรวมพระธรรมศาสตร์สมัยอยุธยา และพระราชศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยพระราชกฤษฎีกา พระบรมราชโองการที่มีอยู่และได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายพระมหากษัตริย์ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีกำหนดอยู่ใน “พระอัยการลักษณะวิวาทคดีกัน” บทที่ 10 ซึ่งระบุว่า “เด็กต่อวิวาทตีกัน

²³ ลัดตะนา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 38.

²⁴ สุตจิต เจนนพกาญจน์. (2545). *กระบวนการทัศนในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 136.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

ให้พ่อแม่ห้ามปราม ถ้าพ่อแม่เด็กฝ่ายหนึ่งไปตีบุตรท่านฝ่ายข้างหนึ่ง ไซ้ไรให้ไหมผู้ตีนั้น โดยกรรมศักดิ์ทวิภูม เหตุว่าเด็กไม่รู้ผิดและชอบ ถ้าเด็กตีกันมีบาดเจ็บ ไซ้ไรให้พิเคราะห์ดูเด็กผู้ตีผู้บาดเจ็บนั้น ถ้าเท่ากันอย่าให้มีโทษแก่มันเลย เหตุเป็นเด็กด้วยกัน ถ้าเด็กตีผู้ใหญ่ ไซ้ไรให้ทำขวัญค่าเสียน้ำมันแก่มันผู้น้อย อนึ่ง เด็ก 7 ขวบเข้าแต่่า 70 เป็นคนหลงไหลไปคำตีท่าน ท่านมิให้ปรับไหมมิโทษ แต่ให้นายบ้านเมืองช่วยกันว่ากล่าวให้สมัครสมานผู้เจ็บโดยควร²⁶

ในปีพ.ศ. 2450 มีการจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานขึ้นที่เกาะสีชัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อควบคุมเด็กที่กระทำผิดอายุระหว่าง 10-16 ปี โดยในช่วงแรกโรงเรียนดัดสันดานนี้อยู่ในความดูแลของกรมตำรวจ ต่อมาได้โอนไปอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์²⁷

พระอัยการลักษณะวิชาวาค่าตีกันถูกยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2451 กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไว้อย่างเด่นชัด ต่างไปจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ด้วยความคิดที่ว่าเด็กยังขาดความรับผิดชอบ เมื่อกระทำความผิดสมควรจะได้รับการแก้ไขมากกว่าที่จะส่งเข้าคุกที่อาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่า²⁸

ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ให้ศาลมีอำนาจส่งเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับ (อายุยังไม่ครบ 15 ปี) ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยปราศจากเหตุผลสมควรไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพและในปี พ.ศ. 2479 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 กรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพขึ้น สำหรับฝึกอาชีพเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในปีพ.ศ. 2478 (ค.ศ. 1935) ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมเด็กและนักเรียน พ.ศ. 2481 โดยกำหนดให้กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจจัดการกับเด็กนักเรียนที่กระทำผิดหรือเด็กอนาถาที่ประพฤตินไม่สมควรแก่วัยและให้ศาลมีอำนาจสั่งถอนอำนาจปกครองของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจ

²⁶ คำธร คำประเสริฐ และคณะ. (2544). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 672.

²⁷ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. *ข้อมูลเกี่ยวกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.2.djop.moj.go.th/static/history.php>. [2555, กุมภาพันธ์ 12].

²⁸ คำธร คำประเสริฐ. อ้างแล้ว. หน้า 71.

ปกครองโดยไม่ชอบได้ และให้ตั้งเจ้าหน้าที่เป็นผู้ปกครองแทน แต่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น²⁹

อย่างไรก็ตาม ในสมัยนั้นยังไม่มีกฎหมายกำหนดเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในระหว่างถูกจับกุมและระหว่างพิจารณาคดี คงมีกฎหมายที่บัญญัติไว้สำหรับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนศาลจะใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 โดยได้แต่พิเคราะห์ถึงความรับผิดชอบของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคน ประกอบกับลักษณะความผิด แล้วกำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิด ความรู้สึกผิดชอบของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคน แต่หลักการค้นหาสาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดเพื่อแก้ไขถึงสาเหตุการกระทำผิด ยังไม่อาจปฏิบัติในศาลธรรมดาได้ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสืบเสาะข้อเท็จจริงและเสนอแนวทางในการบำบัดแก้ไขต่อศาล ตลอดจนการสงเคราะห์และบำบัดแก้ไขให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นพลเมืองดี ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดว่าจะแยกกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ออกจากกระบวนการยุติธรรมในคดีของผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และมีความคิดที่จะจัดตั้งศาลพิเศษ (Specialized Court) ขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยให้มีหน่วยงานพิเศษทำหน้าที่สืบเสาะและเสนอแนวทางในการบำบัดแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครอง แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการมุ่งที่จะลงโทษ

ในปี พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) สมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยพลเรือตรีวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ส่งหลวงจักรปรานี ศรีศิริวิสุทธิ ไปดูงานเกี่ยวกับศาลในทวีปเอเชีย และยุโรป และได้ดูงานกิจการศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นคนแรก³⁰

แนวคิดในการจัดตั้งศาลผู้เยาว์ในประเทศไทยจะเริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2482 แต่เนื่องจากเกิดภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ทำให้การพิจารณาเรื่องนี้ต้องระงับไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมามีอำนาจอีกครั้ง จึงได้ส่งผู้พิพากษาไปดูงานด้านศาลเยาวชนในต่างประเทศอื่น และมีความเห็นเสนอให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการอบรมสงเคราะห์ และการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนขึ้น และให้ออกกฎหมายประกาศใช้อย่างเร่งด่วนต่อไป ซึ่งคณะกรรมการได้ประชุมกันครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2493 วางแนวทางการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนไว้ว่า ให้เป็นศาลอาญาปนแพ่งและในชั้นแรกจะเริ่มทำเฉพาะที่เกี่ยวกับผู้เยาว์ที่กระทำผิดในทางอาญาและในส่วนทางแพ่งในเรื่องอำนาจปกครอง จึงได้เสนอร่าง

²⁹ กิติพัฒน์ นนทปัทมดุษย์. (2548). *กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก. <http://www.thaichildrenright.net>. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

³⁰ คราธุหญิง. (2543). *สรรหามาเล่า...อดีต: อดีตของศาลเยาวชนและครอบครัว*. *ตุลพาท*. หน้า 99.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อคณะรัฐมนตรี และผ่านสภานิติบัญญัติประกาศใช้เป็นกฎหมาย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 มีผลใช้บังคับถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นภายใน 180 วันและให้มีหน่วยงานสำหรับตรวจพิเคราะห์ที่ฝึกอบรม และสงเคราะห์เด็กเป็นส่วนประกอบของศาล เรียกว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก โดยให้สถานพินิจฯ เป็นเครื่องมือของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางในการปฏิบัติต่อเด็ก³¹

หลังจากที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 จึงได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีอาคารที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่ตึกศาลแขวงพระนครใต้ (เดิม) ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการ เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 มีเขตอำนาจเฉพาะในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี³²

หลังจากจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในปี พ.ศ. 2495 (ค.ศ. 1952) แล้วได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดสงขลาขึ้น เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดนครราชสีมาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1963) จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) จัดตั้งศาลคดีเด็ก และเยาวชนจังหวัดระยอง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดระยองเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน จังหวัดนครสวรรค์และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดนครสวรรค์ขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) และจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่นและสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กจังหวัดขอนแก่นขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง

³¹ ไพทีศรีนิวัติ ภักดีกุล. (2545). *กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 79-80.

³² คราธุหญิง. อ้างแล้ว. หน้า 99-100.

ศาลจังหวัดสมุทรปราการแผนกคดีเด็กและเยาวชน และศาลจังหวัดนนทบุรีแผนกคดีเด็กและเยาวชนชั้น 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าช่วงนั้นจะได้มีการจัดตั้งสถานพินิจขึ้นแล้ว แต่พระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ไม่ได้กำหนดให้สถานพินิจมีหน้าที่บำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุมดูแล จึงไม่มีแนวคิดหรือกระบวนการบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุมดูแลของสถานพินิจ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในช่วงนั้นคงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาฝึกอาชีพ หรือวิชาชีพ และควบคุมมิให้หลบหนีเป็นสำคัญ³³

ในด้านขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 คงบังคับใช้ได้อย่างจำกัดเฉพาะท้องที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง หรือศาลจังหวัดแผนก คดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น ไม่สามารถบังคับใช้ในท้องที่อื่นนอกเขตอำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และศาลจังหวัดแผนกคดีเด็กและเยาวชนได้ ดังนั้น ในช่วงก่อนที่จะประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดที่มีศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลก็ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาคดีเด็ก และเยาวชน พ.ศ. 2494 ส่วนในจังหวัดอื่นที่ไม่มีศาลคดีเด็กและเยาวชนศาลหรือศาลจังหวัดแผนกคดีเด็กและเยาวชน คงดำเนินการไปตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 คือ ศาลเพียงแต่พิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กหรือเยาวชน และลักษณะแห่งความผิดแล้วกำหนดโทษไป โดยไม่สามารถใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เช่น ศาลคดีเด็กและเยาวชนหรือศาลจังหวัดแผนกคดีเด็กและเยาวชนได้ และภายหลังเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ทำให้ศาลในจังหวัดอื่นๆ นอกจากศาลคดีเด็กและเยาวชนและศาลจังหวัดแผนกคดีเด็กและเยาวชนสามารถใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดไว้ในมาตรา 74 และมาตรา 75 ได้ ส่วนศาลคดีเด็กและเยาวชน และศาลจังหวัดแผนกคดีเด็กและเยาวชนก็ใช้ได้ทั้งวิธีการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และวิธีการตามประมวลกฎหมายอาญา

หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติ วิธีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2594 แล้ว ในเวลาต่อมาได้มีแนวคิดที่จะให้เด็กและเยาวชน ได้รับการคุ้มครองเพิ่มขึ้น จึงได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 และพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 เพื่อปรับปรุงอำนาจ ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้กว้างขวางเหมาะสมขึ้น ทั้งได้กำหนดองค์

³³ ศิริชัย จันทร์สว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 55.

คณะผู้พิพากษาที่ พิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม และแก้ไขวิธีดำเนินงานในศาลคดีเด็กและเยาวชนให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับปรุงการสอบสวนคดี การสืบเสาะข้อเท็จจริง การแต่งตั้งที่ปรึกษา กฎหมาย การควบคุม และการฝึกอบรมให้รัดกุม ทั้งเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว อันจะเป็นผลให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม³⁴

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 มีเยาวชนที่มีอายุกว่า 16 ปีกระทำความผิดลักษณะร้ายแรงมากขึ้น คณะปฏิวัติในสมัยนั้นจึงได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 163 ลงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2515 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 บางมาตราเพื่อให้ศาลคดีธรรมดา (Ordinary court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เยาวชนที่มี อายุเกินสิบหกปีบริบูรณ์ขึ้นไปเป็นผู้กระทำความผิดในลักษณะร้ายแรงได้ เนื่องจากเห็นว่าเยาวชนช่วงอายุดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความรู้สึกผิดชอบพอสมควรแล้ว

2.5.2 ยุคการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

แนวคิดในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว เริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2498 - 2499 หลังจากที่ได้อัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นไม่นาน โดยที่รัฐบาลสมัยนั้นให้ความสนใจถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศาลครอบครัวซึ่งศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เลขานุการคณะกรรมการกฤษฎีกาในขณะนั้น ได้ทำบันทึกถึงคณะรัฐมนตรี แสดงถึงผลดีของการจัดตั้งศาลครอบครัวในประเทศไทย 2 ประการ คือ (1) เป็นการคุ้มครองเด็กจากครอบครัวที่มีเสถียรภาพและปรองดองกันดี (2) เป็นการคุ้มครองครอบครัว และเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลครอบครัว พ.ศ. 24... พร้อมหลักการและเหตุผล โดยประสงค์จะให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 แต่ร่างฯ ดังกล่าวไม่ได้ประกาศใช้ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาล ครอบครัว เริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นอีกใน พ.ศ. 2527 เนื่องจากกระทรวงยุติธรรมสมัยนั้น ได้ เล็งเห็นว่า การที่จะคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่าง เดียวยังไม่เพียงพอ เพราะเด็กและเยาวชนจะต้องอยู่กับครอบครัว หากครอบครัวแตกแยกหรือไม่ สงบสุข บิดามารดาทะเลาะดบตีกัน หรือทอดทิ้งให้บุตรอยู่ตามลำพังด้วยความอดอยาก หรือขาด ความอบอุ่นย่อมมีผลกระทบกระเทือนจิตใจของเด็กและเยาวชน และอาจส่งผลทำให้เด็กและ เยาวชนไม่ยอมอยู่บ้าน จนกระทั่งออกไปมั่วสุมกับเพื่อน ในที่สุดอาจถูกชักจูงให้หันเข้าหายาเสพติด และอาจกลายเป็นอาชญากรในภายหน้าได้ จึงได้ศึกษารูปแบบศาลครอบครัวของประเทศต่างๆ กว่า 10 ประเทศและได้ข้อสรุปว่าควรจัดตั้งศาลครอบครัวขึ้น โดยเพิ่มอำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชน ที่มีอยู่แล้วให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวด้วย

และเปลี่ยนชื่อศาลจาก “ศาลคดีเด็กและเยาวชน” เป็น “ศาลเยาวชนและครอบครัว” จึงมีการร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

³⁴ ราชทูหญิง. อ้างแล้ว. หน้า 100-101.

พ.ศ. ... ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัวตั้งกล่าวแล้วและต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2534 โดยกำหนดให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนทุกฉบับ รวมทั้งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 163 ด้วย³⁵

สำหรับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 คือ กำหนดให้สถานพินิจมีหน้าที่สงเคราะห์บำบัดแก้ไขเด็กและ เยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุม หรือภายหลังปล่อย แต่อย่างไรก็ตามช่วงนั้นยังไม่มีแนวคิดนโยบายหรือกระบวนการบำบัดแก้ไข พื้นฟู เด็กและเยาวชนอย่างเป็นทางการ³⁶

2.5.3 ยุคการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

ต่อมาแนวคิดในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนามากขึ้นจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในปี พ.ศ. 2543 และใน พ.ศ. 2548 ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถควบคุมการส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจได้เต็มที่ เพื่อเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดี เพื่อให้สามารถแต่งตั้งผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ และเพื่อให้ศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนืออำเภอที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดมีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดนั้น ในกรณีที่ต้องที่จังหวัดนั้นและท้องที่จังหวัดที่จำเลยมีถิ่นที่อยู่ปกติไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งเพื่อให้ศาลต้องฟังรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติประกอบการพิจารณาพิพากษาในกรณีเป็นคดีที่มีการสืบเสาะ³⁷ และที่สำคัญมีการนำรูปแบบเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family and Community Group Conferences) ของประเทศนิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย มาปรับใช้โดยผ่านทางมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาใช้เป็นกลยุทธในการในการดำเนินการ ซึ่งทำให้ระยะเวลาของการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันส่งผลให้ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการ

³⁵ คราซูหญิง. อ้างแล้ว. หน้า 100-101.

³⁶ สิริชัย จันทร์สว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 55.

³⁷ บรรจบ ทวารรัตน์. (2553). การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญา: ศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. หน้า 24.

ยุติธรรมในชั้นถัดไปได้เป็นจำนวนมาก และที่สำคัญทำให้เด็กและเยาวชน ไม่มีมลทินติดตัวไปชั่วชีวิต³⁸

จนกระทั่งมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อีกครั้ง โดยมีแนวคิดในการปรับปรุงและแก้ไข คือ แนวคิดแรก เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กพัฒนานุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ เด็กควรเติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัวในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรักและความเข้าใจ แนวคิดที่สองการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะโดยสถาบันตั้งคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก³⁹

แนวคิดทั้งสองนี้นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงสี่ประการ คือ

1) จากเดิมที่ต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชน ไปอยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จะสามารถกลับไปอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจากสถานพินิจ มาสู่หลักการใหม่ที่ศาลสามารถมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง เว้นแต่ปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่า การกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่นศาลจึงจะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ได้

2) กระบวนการหลังการจับกุมที่จะต้องส่งเด็กและเยาวชนไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับว่าเป็นไปโดยชอบหรือไม่

3) การรับประกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กว่า ทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม สิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการรับรองคุ้มครอง เช่น สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย สิทธิได้รับการแจ้งข้อหาทันที และโดยตรง เป็นต้น

4) การเพิ่มมาตรการต่างๆ ที่ถูกออกแบบขึ้นใหม่หรือถูกปรับเปลี่ยนจากมาตรการเดิมให้เหมาะสมเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้เด็กหรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตได้อย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์⁴⁰

³⁸ ญัตติฉบับ สฎทราฎล. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://human.tru.ac.th/b_tech/nutdanai1.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 20].

³⁹ อภิรดี โพธิ์พร้อม. (2553). 8 ปีแห่งการรอคอยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารยุติธรรมปริทัศน์*. หน้า 118-119.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121-124.

โดยมีการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจาก “กระบวนการยุติธรรมตามแบบประเพณี” (Traditional or Typical Justice System)⁴¹ โดยมีองค์กรตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ เป็นกลไกของรัฐในการควบคุมดูแลให้ทุกขั้นตอนเป็นไปด้วยความยุติธรรม แต่ในบางคดีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีอย่างเคร่งครัดอาจมีความไม่เหมาะสม เช่น ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ หรือเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ให้เปลี่ยนแนวคิด คือ ไม่นำกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เด็กและเยาวชนทุกขั้นตอนแต่ใช้วิธีการอื่นแทน ซึ่งเป็นการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนกระบวนการดังกล่าว โดยกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยใช้กระบวนการกลั่นกรองคดี (Intake Process)⁴² ดังนี้

กระบวนการกลั่นกรองคดี เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือของศาลในการกลั่นกรองคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและพิพากษา โดยมีหน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อ (Intake Service) เป็นผู้ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดี และหาแนวทางแก้ไขปัญหากับตัวเด็กที่กระทำความผิดให้เหมาะสมที่สุด โดยไม่จำเป็นต้องมีการแทรกแซงอำนาจของศาล แต่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละรัฐไม่ว่าจะเป็นในด้านการเรียกชื่อ วิธีการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความหลากหลาย การแบ่งแยกอำนาจ เป็นต้น

หน่วยงานดังกล่าวจะกลั่นกรองคดีที่ถูกส่งเข้ามา และตัดสินใจคดีใดควรจะดำเนินการทางกระบวนการทางศาลอย่างเป็นทางการ โดยผ่านการพิจารณาของศาล และคดีใดสามารถให้การบำบัดรักษาหรือส่งไปยังหน่วยงานอื่น โดยพิจารณาจากองค์ประกอบทางกฎหมายและปัจจัยทางสังคมเป็นหลัก โดยจะคัดค้านคดีที่ไม่มีความเหมาะสมที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลไปยังหน่วยงานอื่นที่มีความเหมาะสมกับประโยชน์ของเด็ก เช่น องค์กรในชุมชนโดยใช้การดำเนินการที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลอย่างเป็นทางการ แต่บิดามารดาและเด็กต้องยินยอมด้วยความสมัครใจในการยอมรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขบางอย่างที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว โดยทั่วไปจะอยู่ในรูปแบบของการส่งไปยังโปรแกรมการปรึกษาในครอบครัวหรือการปรึกษาส่วนตัว ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชนในชุมชนนั้นๆ โดยมีข้อพิจารณาในการนำมาใช้ เช่น ประวัติการกระทำผิด ความรุนแรงของการกระทำผิด ผลกระทบของคดีต่อสังคมและข้อตกลงของเด็กและบิดามารดาของเด็กในการให้ความร่วมมือ เป็นต้น

ดังนั้น หากเป็นคดีที่มีความรุนแรง เช่น คดีข่มขืน ทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส ก็จะต้องส่งไปให้ศาลพิจารณาแต่หากเป็นคดีความผิดเล็กน้อยและการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมก็

⁴¹ ศิริศักดิ์ ดิยะพรธม. (2534). มาตรการแทนการดำเนินคดี. *วารสารอัยการ ปีที่ 14*. หน้า 67.

⁴² ลัดตะนา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 36-38.

จะส่งเด็กเข้าสู่หน่วยงานต่างๆ ในชุมชน การตัดสินใจในขั้นตอนนี้หน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อจะมีทางเลือกในการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิด 4 แนวทาง คือ⁴³

1) Filling เป็นกระบวนการส่งตัวผู้กระทำผิดไปสู่กระบวนการฟ้องร้องคดีอย่างเป็นทางการ วิธีการนี้จะใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงและจะเป็นวิธีสุดท้าย โดยมีพนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติและข้อมูลของเด็กกระทำผิดแล้วรายงานต่อศาลเพื่อทำการพิจารณาคดี

2) Dismissal เป็นกระบวนการยกฟ้องคดีเด็กที่กระทำผิดแล้วปล่อยตัวเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยมีเหตุผลหลายประการ เช่น พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการฟ้องคดีต่อศาล หรือเป็นการกระทำผิดเพียงเล็กน้อยและเป็นการกระทำผิดครั้งแรกที่ไม่สมควรใช้วิธีพิจารณาอย่างเป็นทางการ และเด็กได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว กระบวนการนี้เด็กจะได้รับการดักเตือนและมีการจดบันทึกแล้วจึงปล่อยตัวไป

3) Referral เป็นกระบวนการที่ส่งเด็กที่กระทำความผิดไปยังศูนย์ชุมชน ศูนย์สุขภาพจิต หรือหน่วยงานบริการทางศึกษาและสังคม หรือหน่วยงานอื่นในชุมชนที่สามารถแก้ไขเด็กกระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายหลังจากที่ศาลได้ผลักดันเด็กผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการทางศาล (Diversion)

4) Informal Probation เป็นการคุมประพฤติสอดส่องดูแลอย่างไม่เป็นทางการ โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการสอดส่องดูแลและให้คำปรึกษาแก่เด็กและครอบครัว ซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและครอบครัวก่อน ถ้าหากเด็กยินยอมและภายหลังเด็กไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ เด็กจะถูกฟ้องคดีในข้อหาเดิมที่ได้กระทำการชะลอการฟ้องไปแล้วต่อศาล

หน่วยงานที่ให้บริการเชื่อมต่อ (Intake Service) มีลักษณะคล้ายสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของไทย แต่มีภาระหน้าที่และอำนาจมากในการพิจารณาให้เด็กและเยาวชนออกจากระบบของศาล เช่น พิจารณาร่วมกับตำรวจและพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเห็นว่าไม่ได้กระทำความผิดหรือในคดีที่ได้กระทำความผิดต่อบทบัญญัติที่เป็นความผิดเล็กน้อย ก็ใช้วิธีการดักเตือนแล้วปล่อยตัวไปหรือดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัว โดยให้ยอมรับเงื่อนไขต่อศาลว่าจะไม่ก่อเหตุภายใต้การดูแลของอาสาสมัคร หรือพนักงานคุมประพฤติ ถ้าก่อเหตุก็จะถูกดำเนินคดีอย่างเป็นทางการในศาลอีกครั้งหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งก็คือ หากเด็กและเยาวชนยินยอมรับเงื่อนไขที่ศาลออกคำสั่งก็จะนำตัวเด็กขึ้นพิจารณาคดี โดยไม่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงว่า จำเลยกระทำความผิดหรือไม่เรียกว่า การออกคำสั่งด้วยความยินยอม (Consent Decree)⁴⁴

⁴³ ลัดตะนา อินทพล. อ่างแล้ว. หน้า 37.

⁴⁴ วิชามหาคุณ. (2539). วารสารกฎหมายทั่วไป: รายงานการเดินทางไปประชุมและศึกษาดูงานด้าน กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา. ตุลาคม. ปีที่ 43 ฉบับที่ 3. หน้า 150.

โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการออกแบบมาตรการในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่
ต้องหาว่ากระทำผิดให้ได้รับการดูแล แก้ไขเพื่อออกจากกระบวนการยุติธรรมและกลับคืนสู่สังคม
โดยมาตรการดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกับกระบวนการกลั่นกรองคดี (Intake Process) แต่มีข้อ
แตกต่างคือ มุ่งที่จะเยียวยาผู้เสียหายในคดีด้วย ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และ
ผู้เสียหายสามารถใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้เร็วที่สุด เรียกว่า มาตรการพิเศษแทนการ
ดำเนินคดีอาญา⁴⁵ ซึ่งมาตรการนี้ได้รับการออกแบบให้เกิดขึ้นคู่ขนานไปกับการดำเนินการใน
กระบวนการยุติธรรมปกติโดยแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ ชั้นก่อนฟ้องบัญญัติไว้ในมาตรา 86 และชั้น
พิจารณาบัญญัติไว้ในมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

สรุป ประเทศไทยมีแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมาตั้งแต่สมัย
อยุธยา แต่มาตรการที่ใช้กับเด็กที่กระทำผิดในสมัยนั้น ยังไม่มีการแบ่งแยกมาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อ
เด็กออกจากมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่อย่างชัดเจน และมาตรการส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติ
ต่อเด็กยังคงมุ่งเน้นรูปแบบการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มากกว่ามาตรการในการแก้ไขปรับปรุง
เด็กที่กระทำผิด จนกระทั่งแนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด ได้รับอิทธิพลจากชาติ
ตะวันตก และมีการพัฒนาแนวความคิดการแก้ไขปรับปรุงมากกว่า วิธีการลงโทษ รวมถึงการใช้
มาตรการต่างๆ ที่จะกันเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางปกติ โดยให้
ผู้เสียหาย ครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหา และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข
ฟื้นฟู อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการในระดับ
สากลที่นานาประเทศร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อเป็น มาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิก ใช้เป็น
แนวทางในการกำหนดมาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนภายในประเทศของตน ซึ่งประเทศ
ไทยก็ได้เข้าเป็นสมาชิกมาตรการดังกล่าวด้วยเช่นกัน

2.6 เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยที่เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่ต้องการการปกป้องคุ้มครองมากกว่าคนทั่วไป
เนื่องจากความสามารถ สภาวะทางร่างกาย และสติปัญญาของเด็กไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ จึงต้อง
ได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษเพื่อให้พัฒนาการและการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นทรัพยากรมนุษย์

⁴⁵ อภิรตี โพธิ์พร้อม. (2553). อ้างแล้ว. หน้า 126.

ที่มีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีวิธีปฏิบัติต่างจากผู้ใหญ่ โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนมีเจตนารมณ์ ดังนี้⁴⁶

1) เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (ในคดีส่วนอาญา) เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุไม่เกิน 15 ปี บริบูรณ์ เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปี บริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์

2) เพื่อคุ้มครองส่วนได้เสียของผู้เยาว์ (ในคดีส่วนแพ่ง) ผู้เยาว์ หมายความว่า ถึง บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ อายุยังไม่ครบ 20 ปี บริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

3) เพื่อแก้ไขเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อช่วยสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถแก้ไขเด็กหรือเยาวชนที่ประพฤติดีหรือกระทำผิดให้ประพฤติหรือกลับตนเป็นคนดีได้ อาชญากรที่จะเกิดขึ้นหน้าก็ย่อมจะลดจำนวนลงและเป็นผลให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสวัสดิภาพและความปลอดภัย หลักการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว จะมุ่งไปทางด้านหาเหตุผลเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดแล้วดำเนินการแก้ไขมูลเหตุนั้นๆ ยิ่งกว่าที่จะมุ่งลงโทษและเพื่อระวังรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิและทรัพย์สินของผู้เยาว์ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยทำให้เด็กหรือเยาวชนในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า

2.7 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในระดับสากล

หัวข้อนี้ได้ศึกษาแนวคิดปัจจุบันในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่ประเทศต่างๆ ในระดับสากลได้ร่วมกันกำหนดเป็นมาตรการขึ้น สำหรับประเทศสมาชิกใช้ยึดถือเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายในประเทศของตน โดยจะศึกษาจาก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1989 และมาตรการระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิเด็ก ได้แก่ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ด ค.ศ. 1990 ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ค.ศ. 1997 ดังนี้

⁴⁶ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดกาญจนบุรี. (2555). *ข้อมูลทั่วไป*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.coj.go.th/kebjc/info.php?info=about>, [2555, ธันวาคม 20].

2.7.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1989 (Convention on the Right of the Child)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nation Convention on the Right of the Child)⁴⁷ เป็นอนุสัญญาที่ให้กรอบสำหรับดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาคและระดับชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่กำหนดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แต่ยังสามารถสร้างกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานด้านส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กในรูปของรายงาน ซึ่งรัฐภาคีจะต้องเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าสถานการณ์และปัญหาเกี่ยวกับเด็กในรัฐภาคีจะได้รับการแก้ไข และการคุ้มครองสิทธิเด็กจะได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิก มีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลายตามบทบัญญัติของอนุสัญญาโดยไม่เลือกปฏิบัติ (None-discrimination) ตามข้อ 2 หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best of Interest of The Child) ตามข้อ 3 (1) หลักการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา (Implementation) ตามข้อ 4 หลักสิทธิในการดำรงชีวิต (The Right to Life, Survival and Development) ตามข้อ 6 และหลักสิทธิการมีส่วนร่วม (The Right to Participation) ตามข้อ 12 เป็นต้น โดยได้แบ่งการคุ้มครองสิทธิเด็กออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1) สิทธิในการดำรงชีวิต (Survival Rights) หรือสิทธิพื้นฐานทั่วไปของเด็ก เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุข สิทธิจะได้รับประโยชน์จากการประกันสังคม สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีพอ สิทธิในการมีชื่อและสัญชาติ เป็นต้น

2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) จากการถูกเอาเปรียบทางเพศหรือถูกทำร้ายรังแกทางเพศ จากการถูกเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ หรือจากการทำงานใดๆที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนาการทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรมและสังคมของเด็ก จากการทรมานหรือถูกลงโทษ หรือการกระทำในลักษณะที่โหดร้ายจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงคราม ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองเด็กที่มีชีวิตอยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น เด็กพิกار เด็กผู้ลี้ภัย เด็กกำพร้า เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Development Rights) เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจและกระทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

⁴⁷ คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน. (2554). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก องค์การสหประชาชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.ecpat-thailand.org/th/1_1.pdf. [2554, กุมภาพันธ์ 12].

4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Rights) เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเสรีในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตัวเอง สิทธิในการแสดงออกและการแสวงหาหรือ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการสมาคมและชุมนุมอย่างสงบ สิทธิทางความคิด มโนธรรมและ ศาสนา เป็นต้น

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติไม่ได้คุ้มครองสิทธิเด็กโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ ยังได้คุ้มครองสิทธิเด็กที่กระทำความผิด โดยบัญญัติในข้อ 37 ว่า เด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน จากบทลงโทษที่รุนแรงและจะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 37 (ก) ว่า จะ ไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัว สำหรับความผิด ที่กระทำโดยบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี⁴⁸

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติยังมีกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจของเด็ก จากการที่ได้รับความทรมานจากบทลงโทษที่มีความรุนแรงต่างๆ โดยใช้ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ การเคารพตนเองและศักดิ์ศรีของเด็ก อันจะเป็นการเอื้อประโยชน์ ต่อกระบวนการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กกระทำความผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ตามที่ข้อ 39 ได้บัญญัติว่า “รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวงที่จะส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ และการกลับสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลยในรูปแบบใดๆ การ แสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษหรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้าโดยรูปอื่น หรือการพิพาทกันด้วยอาวุธ การฟื้นฟูหรือการกลับสู่สังคม ดังกล่าว จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพการเคารพตนเองและศักดิ์ศรีของเด็ก”⁴⁹

ส่วนการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้บัญญัติ หลักการดังกล่าวไว้ในข้อ 40 ซึ่งเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ต้องได้รับการปฏิบัติต่อใน ลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก และมุ่งส่งเสริมให้เด็ก ผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขที่บัญญัติไว้ในข้อ 40 (1) ว่า “รัฐภาคี ขอมอบสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการ ปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะ เสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น และในลักษณะที่ต้อง คำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิง สร้างสรรค์ของเด็กในสังคม”⁵⁰

⁴⁸ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. มาตรา 37 (ก).

⁴⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. มาตรา 39.

⁵⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. มาตรา 40 (1).

หลักการส่งเสริมให้เด็กกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ตามข้อ 40 (1) นั้น มีขอบเขตของการให้ความหมายที่ใช้เฉพาะกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งหมด ซึ่งบ่อยครั้งจะมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ โดยเฉพาะเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดนั้น ครอบครัวและชุมชนสามารถลดอิทธิพลการเสี่ยงต่อการกระทำผิดของเด็กได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งหลักการนี้มีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนหรือคำแนะนำกรุงริยาร์ด (United Nation Guideline for the Prevention of Juvenile Delinquency : The Riyadh Guidelines) ซึ่งได้วางหลักการป้องกันการกระทำผิดซ้ำและหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีอาญากับเด็ก โดยการฝึกอบรมวิชาชีพให้เด็ก การให้คำปรึกษา การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขและโครงการบ้านกึ่งวิถี⁵¹

นอกจากนี้ เด็กจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมจากหลักประกันขั้นพื้นฐาน ตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 40 (2) (ข) ว่า “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุด จะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้”⁵²

(ก) จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเหตุแห่งการกระทำหรือการกระทำความผิด ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่การกระทำหรือการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้น

(ข) เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(2) ได้รับแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสม โดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม เพื่อการเตรียมและการต่อสู้คดีของเด็ก

(3) ได้รับการตัดสินโดยมิชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม เว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

⁵¹ ถัดคณา อินทพล. อ้างแล้ว. หน้า 50.

⁵² อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. มาตรา 40 (2) (ข).

(4) จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถซักถามหรือซักค้านพยาน และให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

(5) หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาก็ให้มีการวินิจฉัย หรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

(6) ให้มีความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้อยู่

(7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่

2.7.2 มาตรฐานระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิเด็ก

หลักสากลที่คุ้มครองสิทธิเด็ก หมายถึง หลักสากลหรือมาตรฐานระหว่างประเทศที่บัญญัติขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นการเฉพาะ ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าของเด็กว่า เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งสมควรได้รับการปกป้องคุ้มครองดูแลและพัฒนาให้เจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจอย่างมีศักยภาพ รวมทั้งตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม องค์การสหประชาชาติ จึงได้สร้างกลไกที่หลากหลาย ในรูปแบบของหลักสากลหรือมาตรฐานระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองป้องกันและขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิของเด็กดังกล่าว ดังนี้

2.7.2.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับแก๊งค์เด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice)⁵³ เป็นหลักสากลแรกที่ได้พูดถึงรายละเอียดเกี่ยวกับบรรทัดฐานในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างลึกซึ้ง โดยกำหนดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิเด็กให้แก่รัฐ และคำนึงถึงความต้องการของเด็กที่จะต้องมีการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนที่พิเศษแตกต่างออกไป อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งมุ่งส่งเสริมการดำเนินคดีกับเด็กอย่างไม่เป็นทางการ โดยเบี่ยงเบนคดีเด็กให้พ้นจากกระบวนการยุติธรรมและส่งเด็กเข้าสู่หน่วยบริการเชื่อมต่อ (Intake Service) อย่างเช่น ชุมชนให้ช่วยจัดการดูแลเด็ก ซึ่งกฎนี้จะใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่าง

⁵³ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับแก๊งค์เด็กและเยาวชน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.library.coj.go.th>. [2555, มิถุนายน 9].

เท่าเทียมกัน ปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องใดๆ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎข้อ 2.1 ว่า “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำต่อไปนี้จะใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งเผ่าพันธุ์ ศาสนา สีผิว เพศ ภาษา แนวความคิดทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ รวมทั้งต้นกำเนิดของชาติหรือของสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือ สถานภาพอื่นๆ”⁵⁴

ในเรื่องเกี่ยวกับอายุของเด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ได้กล่าวถึงการกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาของเด็กไว้ในข้อ 4.1 ว่าไม่ควรกำหนดขอบเขตการเริ่มต้นของอายุให้ต่ำเกินไป โดยพึงคำนึงถึงข้อเท็จจริงวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และปัญญาประกอบด้วย⁵⁵

นอกจากนี้ข้อ 7.1 ได้คุ้มครองสิทธิเด็กกระทำผิดไว้ว่า ทุกขั้นตอนของกระบวนการสิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่ได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน⁵⁶ รวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย รวมทั้งเคารพในสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชนด้วย ตามข้อ 8.1 ที่บัญญัติว่า ในทุกขั้นตอนจะต้องเคารพสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน อันเนื่องจากการเผยแพร่ข่าวอย่างไม่ถูกต้องหรือจากกระบวนการตราบาป⁵⁷

นอกจากนี้ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 ยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเด็กกระทำผิดให้พ้นจากระบบยุติธรรม โดยไม่อาศัยกระบวนการทางตุลาการไว้ในข้อ 11 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่เหมาะสมในการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กกระทำผิดนั้น อาจมิให้มีการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ ตำรวจ อัยการหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องมีอำนาจแก้ไขคดีเด็กโดยไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีแบบทางการ ในการหันเหคดีเด็กโดยมอบให้ชุมชนหรือหน่วยงานอื่นเป็นผู้ดูแล ต้องได้รับการเห็นชอบจากเด็กและเยาวชน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยมีข้อแม้ว่าการตัดสินใจส่งให้ชุมชนนี้ จะต้องได้รับการพัฒนาจากผู้มีอำนาจก่อนได้รับการปฏิบัติ และควรจัดให้มีโครงการต่างๆ ในชุมชน เช่น การสอดส่องดูแลและให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว การชดใช้ความเสียหาย การเยียวยาให้กับเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย⁵⁸

⁵⁴ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 2.1.

⁵⁵ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 4.1.

⁵⁶ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 7.1.

⁵⁷ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 8.1.

⁵⁸ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 11.

การจำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนควรกำหนดขึ้นหลังจากที่มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและควรจะจำกัดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (ข้อ 17.1 (ข) และบันทึกเพิ่มเติม ระบุว่า ควรให้มีการคุมประพฤติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยผ่านวิถีทางรอกการกำหนดโทษ รอกการลงโทษ คำสั่งและข้อกำหนดต่างๆ)⁵⁹

ข้อ 17.1 (ค) ไม่ควรวางข้อกำหนดตัดอิสรภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนต้องคดีที่ได้กระทำความรุนแรงเกี่ยวกับกรณีทำร้ายผู้อื่น หรือกระทำความผิดร้ายแรงเป็นอาชญากรรม และไม่มีหนทางแก้ไขด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสม⁶⁰ และข้อ 17.2 ไม่ควรวางข้อกำหนดประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมใดๆ ที่กระทำโดยเด็กและเยาวชน⁶¹ และเด็กและเยาวชนไม่ควรถูกลงโทษทางร่างกายตามข้อ 17.3

โดยข้อ 18.1 กำหนดว่า ควรมีมาตรการหลากหลายในการวางข้อกำหนดเพื่อให้ผู้มีอำนาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงใช้สถานกักกัน มาตรการบางอย่างสามารถใช้ควบคู่กันได้ เช่น การเอาใจใส่ดูแล การแนะนำ การเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด/การคุมประพฤติ/คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์/การปรับ การใช้ค่าเสียหายและการชดเชยคืน/คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด/คำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่มหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน/คำสั่งให้ดูแลพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชนและอยู่ในสถานที่ให้การศึกษา/คำสั่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง⁶²

และไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากการปกครองดูแลของผู้ปกครอง ไม่ว่าจะแยกบางส่วนหรือแยกออกอย่างสิ้นเชิง นอกจากสถานการณ์ของคดีนั้นทำให้จำเป็นต้องทำ ข้อ 18.2⁶³

การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิด ควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็นตามข้อ 19⁶⁴ และควรขอร้องอาสาสมัครหน่วยงานอาสาสมัคร สถาบันในท้องถิ่นและทรัพยากรอื่นๆ ของชุมชนให้เข้ามาช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยใช้สภาพแวดล้อมของชุมชนและให้อยู่ในหน่วยของครอบครัวเท่าที่จะเป็นไปได้ ข้อ 25⁶⁵

⁵⁹ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 17.1 (ข).

⁶⁰ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 17.1 (ค).

⁶¹ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 17.2.

⁶² กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 18.1.

⁶³ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 18.2.

⁶⁴ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 19.

⁶⁵ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. ข้อ 25.

ข้อ 26 ถึง ข้อ 29 ได้วางหลักเบื้องต้นในการบำบัดแก้ไขโดยใช้สถานฝึกอบรมแบบปิด การปล่อยตัวจากสถานฝึกอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไข และส่งเสริมให้มีสถานที่แบบกึ่งสถานฝึกอบรมแบบปิดเช่น บ้านกึ่งวิถี บ้านที่มีการเรียนการสอน ศูนย์ฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับและอื่นๆ การจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กและเยาวชนปรับตัวกลับคืนสังคมได้อย่างเหมาะสม⁶⁶

ตามกฎหมายข้างต้น ไม่สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกใช้วิธีลงโทษทางอาญาอย่างเข้มงวดหรือแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัว เว้นแต่การกระทำความผิดรุนแรงและวิธีการอื่นไม่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนนั้น อย่างไรก็ตามหากจำเป็นจะต้องใช้วิธีควบคุมตัว กฎดังกล่าวก็ยังส่งเสริมให้เอาใจใส่ดูแล อบรมสั่งสอน ให้การศึกษา ฝึกหัดอาชีพ บำบัดรักษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นสามารถพัฒนาตนเองเป็นประโยชน์ต่อสังคมในที่สุด⁶⁷

รวมทั้งยังสนับสนุนที่จะใช้วิธีการอย่างอื่นเพื่อเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบเป็นทางการ โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในทุ กขั้นตอนของการดำเนินคดี มีสิทธิในการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้น สืบสวนสอบสวนก่อนที่จะถึงขั้นตอนของศาล เพื่อเป็นการลดรอยมลทินและให้โอกาสแก่เด็กได้ กลับตัวเป็นคนดีและกลับสู่สังคมครั้งใหม่ได้

2.7.2.2 ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและ เยาวชนหรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ด ค.ศ. 1990

ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ด ค.ศ. 1990 (United Nations Guidelines for the prevention of Juvenile Justice Delinquency: The Riyadh Guidelines)⁶⁸ เป็นกฎของสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการ วางแผนในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยตระหนักว่าการป้องกันการกระทำผิด ของเด็กและเยาวชนเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการ ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย กิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน มุ่งให้สังคมได้นำความ เมตตากรุณาเพื่อนมนุษย์ไปปรับใช้และความหวังในภายภาคหน้า ที่เยาวชนสามารถพัฒนาทัศนคติที่ จะไม่ประกอบอาชญากรรมในอนาคต⁶⁹

⁶⁶ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน. ข้อ 26-29.

⁶⁷ วิชา มหาคุณ. (2540). *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล*. กรุงเทพฯ: ศาลเยาวชนและครอบครัว กลาง. หน้า 129-150.

⁶⁸ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดเด็กและ เยาวชน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.library.coj.go.th>. [2555, มิถุนายน 13].

⁶⁹ ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดเด็กและเยาวชน. ข้อ 1.

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ดเป็นข้อเสนอแนะที่อาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน โรงเรียน องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ในการป้องกันมิให้เด็กกระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ให้การเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษกับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยจากการดูแลเอาใจใส่ ถูกกระทำทารุณกรรม เด็กที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดหรือเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีอบายมุข

ในส่วนของเด็กที่กระทำผิดนั้น ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ดได้กล่าวไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยเรื่อง การออกกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน ข้อที่ 52 ว่า รัฐบาลควรออกและบังคับใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ เพื่อส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนทุกคน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และใช้กระบวนการพิจารณาคดีเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างทั่วถึง อันจะเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก⁷⁰

นอกจากนี้ ข้อ 58 ยังได้กล่าวถึงการสร้างบุคลากรและการคิดค้น โครงการต่างๆ เพื่อรองรับการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่า ควรฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้กฎหมายและบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งสองเพศ เพื่อตอบสนองความต้องการเป็นพิเศษของเด็กและเยาวชน และควรทำความเข้าใจกับการใช้โครงการให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการส่งต่อเด็กและเยาวชนให้พ้นจากระบบยุติธรรม⁷¹

2.7.2.3 ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ค.ศ. 1997

ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา (Guidelines for Actions on Children in the Criminal Justice System: The Vienna Guideline)⁷² เป็นการผนวกของมติของสหประชาชาติที่ 1997/30 เรื่องการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ได้กำหนดกรอบการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้นานาชาติประเทศนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการสร้างโปรแกรมในการนำกฎหมายระหว่างประเทศ และบรรทัดฐานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะแห่งเวียนนา เป็นข้อเสนอแนะที่ส่งเสริมให้ประเทศต่างๆ ได้มีการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อเด็ก

⁷⁰ ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดเด็กและเยาวชน. ข้อ 52.

⁷¹ ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดเด็กและเยาวชน. ข้อ 58.

⁷² United Nations Economic and social council resolution 1997/30 of 1 July 1997.

และเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีการกำหนดกำหนดมาตรการอย่างกว้างขวางที่จำเป็นในการนำไปปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกฏแห่งกรุงปักกิ่ง กฎว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพและข้อเสนอแนะกรุงริยาร์ด

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ข้อ 15 ได้กำหนดให้มีการพิจารณาทบทวน กระบวนการวิธีการพิจารณาความที่มีอยู่ การหันเหคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด หรือทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิม จะต้องได้รับการพัฒนาโดยให้หลีกเลี่ยงมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ขั้นตอนที่เหมาะสมจะต้องถูกจัดให้มีขึ้นทั่วประเทศ สำหรับการนำมาใช้มาตรการทางเลือกอย่างกว้างขวาง ในขั้นตอนก่อนการจับกุม ก่อนการพิจารณา ขั้นตอนการพิจารณา และขั้นตอนหลังจากการพิจารณา เพื่อที่จะป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม เมื่อใดก็ตามที่มีความเหมาะสม กลไกสำหรับระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กกระทำความผิด จะต้องถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งวิธีการไกล่เกลี่ยและวิธีปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในมาตรการที่หลากหลายต้องถูกนำมาใช้ โดยครอบครัวจะต้องมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในการจัดการกับความประพฤติกของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด รัฐต้องให้ความเชื่อมั่นว่า มาตรการทางเลือกจะเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและมาตรฐานของสหประชาชาติ และบรรทัดฐานในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับมาตรฐานและบรรทัดฐานในการป้องกันอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นที่มีอยู่ ดังเช่น กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏแห่งกรุงโตเกียว) โดยการพิจารณาเป็นพิเศษในการทำให้เชื่อมั่นต่อหลัก Due process ในการนำมาใช้มาตรการและหลักขั้นต่ำไปปฏิบัติ⁷³

2.7.2.4 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัวหรือกฏแห่งกรุงโตเกียว⁷⁴

กฏอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัวหรือกฏแห่งกรุงโตเกียว (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) มีจุดประสงค์เพื่อให้รัฐภาตินำมาตรการมาใช้เพื่อไม่ควบคุมตัว แล้วหาทางเลือกทางอื่นมาแก้ไขการ

⁷³ ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ข้อ 15.

⁷⁴ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *โครงการวิจัยการสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและเด็กคดีผู้ต้องขังในรอบ 7 ปี (พ.ศ. 2545-2551)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.oja.go.th>. [2555, มิถุนายน 13].

กระทำคามผิดของเด็ก เพื่อเป็นการลดจำนวนเด็กในการจำคุก โดยให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการแก้ไขฟื้นฟูและส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคม

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัวหรือดูแลแห่งกรุงโตเกียว ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญามีสิทธิที่จะสามารถปล่อยตัวเด็กที่กระทำผิดได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี หรือหาวิธีทางเลือกอื่นหรือมาตรการอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด นอกจากนั้นยังได้กำหนดทางเลือกอื่นที่เจ้าหน้าที่หรือผู้พิพากษาสามารถมาใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีเด็ก ดังนี้

- การกล่าวเตือนปากเปล่า
- การพักการลงโทษ
- มาตรการทางเศรษฐกิจและโทษทางการเงิน เช่น การปรับ
- ยึดทรัพย์สินหรือถอนกรรมสิทธิ์
- ชดใช้ค่าเสียหายหรือส่งทรัพย์สินเจ้าของเดิม
- ชะลอการฟ้องหรือเลื่อนการลงคำพิพากษา
- คุมประพฤติหรือรอลงอาญา
- ทำงานบริการสาธารณะหรือชุมชน
- ส่งตัวไปศูนย์เพื่อฝึกอบรม
- วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งของการบำบัดที่ไม่อยู่ในศูนย์บำบัด
- คำสั่งที่ผสมผสานระหว่างมาตรการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

สรุป จากหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์กรประชาชาติ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวตลอดมา โดยให้ความร่วมมือกับนานาประเทศในการแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม และวางกรอบแนวทางการคุ้มครองสิทธิเด็กดังกล่าว ตลอดจนพัฒนากลไกการคุ้มครองให้เป็นที่ยอมรับของสากล รวมถึงนานาประเทศต่างให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนจึงได้ร่วมกันกำหนดมาตรการในระดับสากลขึ้นมา ทั้งมาตรการให้ความคุ้มครองและมาตรการแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อเป็นมาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางกำหนดมาตรการภายในของตนให้สอดคล้องกับมาตรการดังกล่าว